

ZPRÁVY

UNIV. PROF. DR. VLADIMÍR VÁCLAVÍK SEDEMDESIATROČNÝ

V novembri tohto roku sa dožil sedemdesiat rokov významný slovenský pedagóg prof. PhDr. Vladimír Václavík, člen Katedry pedagogiky a psychológie Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave.

Narodil sa 9. novembra 1906 v Drachkove, okres Benešov, v mnohohodetnej učiteľskej rodine. Stredoškolské štúdium absolvoval na gymnáziu v Benešove a vysokoškolské na filozofickej fakulte Kärlovej univerzity v Prahe, kde získal doktorát filozofie. Od roku 1928 do roku 1930 vyučoval na gymnáziách v Prahe a v Novom Jičine. Po skončení základnej vojenskej služby prišiel na Slovensko, ktoré sa stalo jeho trvalým pôsobiskom. Vyučoval na gymnáziách v Prievidzi, v Nitre a od roku 1936 do augusta 1944 na gymnáziách v Bratislave.

Aktívne sa zúčastnil Slovenského národného povstania. Po oslobodení bol riaditeľom Dievčenského gymnázia v Bratislave, od roku 1954 riaditeľom Krajského ústavu pre ďalšie vzdelávanie učiteľov, od roku 1955 dekanom Vyššej pedagogickej školy v Bratislave a Pedagogického inštitútu v Trnave. Od roku 1962 pracuje na Katedre pedagogiky a psychológie Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave.

Profesor Vladimír Václavík okrem vlastnej pedagogickej činnosti vykazoval aj bo-

hatú mimoškolskú činnosť ako prednášateľ na učiteľských aktívoch, seminároch, v študijných cykloch učiteľov a riadiacich školských pracovníkov, zastával rad funkcií v rozličných komisiách Ministerstva školstva SSR, v Slovenskej pedagogickej spoločnosti, je členom komisií pre udeľovanie vedeckých hodností, členom redakčných rád pedagogických časopisov (Jednotná škola, Za socialistickú školu).

Zaoberal sa sústavne pedagogickým výskumom na stredných i vysokých školách a výsledky tejto činnosti s využitím bohatých skúseností publikoval. Spektrum jeho pedagogickej tematiky je zamerané k problémom výchovným, k osobnosti socialistického učiteľa, k vzťahu teórie a praxe, najmä však k otázkam didaktiky a metodiky výchovy a vyučovania. Je autorom štyroch knižných publikácií: Vyučovacia hodina. Bratislava, SPN 1958; Aktivita vo výchove a vyučovaní. Bratislava, SPN 1962 (spolu s E. Stračárom); Učebné metódy. Bratislava, SPN 1966; Veda, prax a škola. Bratislava, SPN 1972.

Okrem týchto knižných publikácií uverejnil prof. Václavík viacej ako stovku štúdií, statí, väčších článkov, najmä z didaktiky, v zborníkoch a odborných časopisoch. Najčastejšie publikoval v Pedagogike, v Jednotnej škole, v Novej myslí, vo

Vysokej škole, v časopisoch Za socialistickú školu, Slovenský jazyk a literatúra, v Učiteľských novinách i ďalších.

Jeho publikácie vynikajú presnosťou, kritičnosťou, logičnosťou a ukazujú na jeho široký rozhľad po súčasnej pedagogickej teórii i praxi, na jeho výraznú socialistickú uvedomenosť, ktorá sa prejavuje konkrétne v snahe uplatniť marxisticko-leninský prístup pri riešení otázok ktoré zaujali jeho pozornosť.

Naša socialistická spoločnosť ocenila politické, pedagogické a vedecké zásluhy prof. Václavíka mnohými vysokými vyznamenaniami. V roku 1946 dostal Rad Slovenskej národnej rady za hrdinstvo v práci I. triedy, v roku 1958 titul Zaslúžilý učiteľ, v roku 1964 medailu prezidenta republiky za účasť v Slovenskom národnom

pvstaní a ku Dňu učiteľov 28. marca 1976 mu bola za celoživotnú činnosť udelená zlatá medaila J. A. Komenského.

Charakterové vlastnosti prof. Václavíka, jeho úprimný vzťah k ľuďom, obetavosť, otvorenosť, presnosť a dôslednosť, veľká náročnosť voči sebe, láskavá a pomocná ruka pri vedení mladých učiteľov a spolupracovníkov sa stali vzorom mladým i mladším.

Pri príležitosti významného životného jubilea ďakujeme prof. dr. Vladimírovi Václavíkovi za jeho doterajšiu záslužnú prácu a želáme mu do ďalších rokov mnoho dobrého zdravia, duševnej a telesnej sviežosti, aby aj naďalej nachádzal uspokojenie vo svojich ušľachtilých záľubách i v tvorivej práci.

Ján Baláž

ZAHÁJENÍ ČINNOSTI KOMISE GESTORŮ K III. TÉMATU VÝCHOVA K MARXISTICKO-LENINSKÉMU SVĚTOVÉMU NÁZORU ŽÁKŮ

Ve dnech 28.—29. září 1976 se v souladu s bodem IV/3 protokolu z II. porady komise expertů pro koordinaci mezinárodního výzkumu socialistických zemí k otázkám komunistické výchovy osobnosti, konané v roce 1975 v Sofii, uskutečnila v Bratislavě 1. porada gestorů pro III. hlavní téma »Výchova k marxisticko-leninskému světovému názoru«. Pracovní porady, která projednala otázky zaměření společného výzkumu a metodologické a organizační otázky, se zúčastnili zástupci všech přihlášených zemí RVHP, tj. BLR, MLR, NDR, PLR, SSSR a ČSSR. První setkání kolektivu gestorů pro III. hlavní téma, za které je odpovědná ČSSR a jehož hlavním koordinátorem je doc. ing. Rudolf Pravdík, CSc., se uskutečnilo vzhledem k jistým organizačně technickým problémům s určitým zpožděním. Porada měla výlučně pracovní ráz, jejím charakteristickým rysem byla mnohostranná plodná a vysoce kvalitní diskuse. Celé jednání probíhalo v duchu pevné soudružské ideové jednoty.

Jednání se zaměřilo především na některé otázky mezinárodního úkolu. Pozornost byla věnována vlastnímu projektu bá-

dání, jeho zaměření, které je třeba považovat v kolektivním řešení tak významné problematiky za základní. Vycházejíce z II. bodu protokolu II. zasedání komise expertů pro otázky komunistické výchovy osobnosti v socialistické společnosti v Sofii, s jehož výsledky souhlasila V. porada vedoucích vědeckovýzkumných pedagogických institucí, konaná v minulém roce v Budapešti, předložili zástupci koordinující země (ČSSR) kolektivu gestorů projekt společného výzkumu III. hlavního tématu, upravený a doplněný podle diskuse na II. zasedání komise expertů.

V diskusi, která přispěla k další konkretizaci projektu, bylo zdůrazněno, že je třeba orientovat se na nejdůležitější otázky, které by pomohly rozvíjet jak pedagogickou teorii, tak vedly ke zkvalitnění výchovné praxe. Bylo konstatováno, že tak, jak je úkol vymezen, má základní důležitost, neboť světový názor je jak z hlediska společenských hodnot, tak osobnosti a jejího systému určujícím faktorem. Orientace na světový názor, který ve svém obsahu syntetizuje řadu elementů osobnosti, je velmi prozřívavá a opodstatněná, neboť de-

terminuje stránku mravní, pracovní, poznávací atd. Diskuse rovněž potvrdila, že je nanejvýš správné koncipovat úkol tak, aby sféra utváření vědeckého marxisticko-leninského názoru nebyla ohraničena procesem poznání. I když sám proces poznání je v utváření vědeckého světového názoru jednou z nejdůležitějších otázek, problematika se tím nevyčerpává, neboť je třeba utváření chápat dialekticky jako rozvíjející se proces poznání a aktivního zasahování. Zformulovaný světový názor zaměřuje člověka k tomu, jaký bude mít vztah ke skutečnosti. Světový názor bez aktivního zasahování do skutečnosti není vnitřně utvrzeným světovým názorem. Kvalitativně nejvyšší utváření se uskutečňuje ve vzájemném styku se skutečností s tvořivým zasahováním jedince do skutečnosti, přičemž je ovlivňována každodenní individuální zkušenost člověka. Tvořivé myšlení je spjata s uskutečňovaným tvořivým vztahem ke skutečnosti. Cílem utváření vědeckého světového názoru není koneckonců, jak porada podtrhla, vědění pro vědění, ale logické myšlení a v konečném cíli pak schopnost a dovednost řídit společnost na odpovídající úrovni a aktivně zasahovat do jejího dění. Marxisticko-leninská světónázorová výchova je procesem dialektického rozvinutí. Porada proto dospěla k závěru, že je oprávněně zaměřit úkol společného bádání nejen na úlohu vyučovacího procesu při formování vědeckého světového názoru, ale i na úlohu veškeré mimotřídní a mimoškolní činnosti, neboť základ je sice ve vyučování, avšak dotváření vlastního světového názoru probíhá ve výchovných činnostech v mimotřídní a mimoškolní činnosti. Bylo přitom konstatováno, že z hlediska výzkumu je třeba respektovat nejen hierarchii hodnot, ale i čímitelů, jejichž prostřednictvím je výchova k vědeckému světovému názoru realizována. Mezi nimi má ústřední místo škola. V diskusi byla věnována pozornost i jednotlivým stránkám osobnosti z hlediska utváření vědeckého světového názoru. Bylo mimo jiné konstatováno, že aniž by se podceňovala rozumová stránka v souvislosti s ateistick-

kým působením jako významná složka výchovy k vědeckému světovému názoru, je třeba věnovat pozornost sféře citů. Diskuse ukázala, že je v poslední době snahou většiny teoretiků i vychovatelů v jednotlivých socialistických zemích pokusit se dostat do popředí a úspěšně řešit stránku citové výchovy jako jednu z otázek výchovy k vědeckému světovému názoru.

Z dalších otázek metodologické povahy byla věnována pozornost především otázkám metod zkoumání a v neposlední řadě i metodám zpracování získaných výsledků. Byly hodnoceny z hlediska problematiky výchovy k vědeckému světovému názoru metody testové, interview, pozorování aj. a uvažovalo se o možných formách kvantitativního zpracování dat. Uvažovalo se přitom o užití takovýchto metod. Bylo konstatováno, že použití metod je mj. otázkou možností jednotlivých zemí, avšak je třeba dbát na to, aby byl vytvořen systém vzájemně se doplňujících metod, který by zaručil objektivní výsledky. Zvolit systémový přístup bylo považováno za optimální a metodologicky prozíravé, neboť je možno vydělit jen některé prvky a ty zkoumat ve vzájemných vztazích, aniž by bylo třeba zkoumat všechny oblasti světónázorové výchovy a byla tím narušena vzájemná kontinuita.

Pozornost byla též věnována otázce terminologické. Bylo konstatováno, že i když v zásadě nejsou rozpory v terminologii kategorií základní povahy, je přesto nutné vyjasnit si některé otázky související se vztahy mezi jednotlivými kategoriemi, abychom dospěli k závěru, která množina je přijatelná z hlediska vymezení úkolu. Bylo navrženo zabývat se těmito otázkami na mezinárodním metodologickém sympoziu, které by se mělo uskutečnit co nejdříve, pravděpodobně v roce 1977.

Porada také konstatovala, že je třeba i nadále věnovat pozornost dalšímu propracování základní koncepce ve smyslu konkretizace problematiky v jednotlivých zemích. Došlo se k jednotnému stanovisku, že dokumenty metodického charakteru je třeba propracovávat tak, aby byly v hrubých rysech propracovány do konce škol-

ního roku 1976—77. Smyslem dalšího propracování je přesněji formulovat cíle, formy a metodiku výzkumu.

Účastníci porady se v této souvislosti shodovali v tom, že je třeba věnovat pozornost ostatním úkolům, které se zabývají obdobnými problémy jako úkol III. tématu Komunistická výchova osobnosti v socialistické společnosti, především úkolu zabývajícímu se zkoumáním společenských vědních předmětů ve vyučování. Jde o to, aby každý úkol byl konkretizován a propracován tak, aby měl svoji specifickou cestu.

V neposlední řadě se porada gestorů zabývala i otázkou vydávání společných publikací, bulletinů, sborníků a monografií. Objevily se návrhy vydat v první fázi společný bulletin, který by obsahoval především bibliografii nejdůležitějších prací z jednotlivých zemí a přehled jednotlivých výzkumných úkolů.

Po bohaté diskusi, kterou zde nelze v úplnosti zachytit, schválila porada dva hlavní úkoly, na jejichž plnění bude zaměřena společná výzkumná činnost:

1. Metodologické a obecně teoretické otázky výchovy k marxisticko-leninskému světovému názoru. Doporučilo se přitom zaměřit se zvláště na tato konkrétní témata:

— Metodologické otázky přístupu k řešení problémů výchovy k marxisticko-leninskému světovému názoru;

— Světový názor osobností a zákonitosti procesu jeho utváření;

— Funkce výchovy k marxisticko-leninskému světovému názoru a význam ujasnění jejich cílů a obsahu;

— Psychologické zákonitosti procesu formování marxisticko-leninského světového názoru osobnosti;

— Místo a úkol filozofické výchovy v systému světónázorové výchovy;

— Funkce a úkol jednotlivých složek komunistické výchovy z hlediska utváření marxisticko-leninského světového názoru žáků;

— Místo a význam marxistické axiologie

při ujasňování cílů, obsahu i metod světónázorové výchovy;

— Místo a význam marxistické sociologie při ujasňování problémů zákonitostí a zefektivnění procesu formování marxisticko-leninského světového názoru;

— Význam jednotlivých výchovných činitelů v procesu světónázorové výchovy z hlediska neustálého aktivního a tvořivého vzájemného působení osobností a celé sociální skutečnosti;

— Problémy a zkušenosti z oblasti metodiky výzkumu procesu utváření světového názoru osobnosti;

— Kritéria a metody hodnocení výsledků světónázorové výchovy;

— K zásadním otázkám metod výchovy k marxisticko-leninskému světovému názoru;

— Plánovitě a řízené nastolování životních situací utvářených tak, aby výchovně ovlivňovaly proces utváření marxisticko-leninského světového názoru;

— Kritika buržoazních koncepcí světónázorové výchovy.

Tento 1. hlavní úkol předpokládá, že každá země bude na jednotlivých tématech pracovat samostatně, přičemž se ale nevylučuje spolupráce bilaterálního nebo multilaterálního charakteru. Na poradě gestorů se konstatovalo, že některá z témat mají již některé země zařazené do svých plánů vědeckovýzkumné činnosti a intenzivně na nich pracují.

2. hlavní úkol má název »Zefektivnění využití vyučovacího procesu v těsném spojení s mimovyučovací činností žáků pro utváření marxisticko-leninského světového názoru«. Formulace druhého hlavního úkolu ukazuje, že první zasedání kolektivu gestorů rozšířilo na základě diskuse zaměření tohoto úkolu i na využití mimovyučovací činnosti při utváření marxisticko-leninského světového názoru žáků. Přitom se výchovně vzdělávací proces ve škole a v mimoškolní činnosti vidí v těsném sepětí, stejně jako vyučování a výchovné činnosti.

Tento druhý hlavní úkol představuje těžiště společné mezinárodní vědeckový-

zkumné spolupráce v III. tématu »Výchova k vědeckému marxisticko-leninskému světovému názoru žáků« v úkolu integrovaného mezinárodního pedagogického výzkumu zemí RVHP »Komunistická výchova osobností v socialistické společnosti«. Za těžiště se považuje proto, že při řešení má skutečně jít o společný výzkum soustředěný na jediný, i když poměrně široký a složitý problém velké společenské hodnoty a metodologické hodnoty pro další rozvoj pedagogických věd.

Prvému zasedání kolektivu gestorů byl proto předložen k posouzení i konkrétní návrh projektu společného výzkumu, v kterém byly již přesnější a konkrétnější formulovány cíle, metodika a organizace výzkumu, společně s harmonogramem jednotlivých etap a předpokládaných výsledků společné práce. Dále bylo navrženo do konce roku 1977 vydat bulletin, který by obsahoval přehled prací v oblasti výchovy k vědeckému světovému názoru v zúčastněných zemích RVHP. Dále se předpokládá, že organizovaný společný vědeckovýzkumný úkol bude zakončen v roce 1980 mezinárodní konferencí, na které by byly předloženy nejvýznamnější výsledky výzkumu.

I když se předpokládá, že na výše uvedených teoretických tématech se bude pracovat až od roku 1980, přesto první zasedání gestorů doporučilo uskutečnit již koncem roku 1977 (v ČSSR — pořadatel VÚP Bratislava) mezinárodní sympozium s výše uvedeným tematickým zaměřením. Hlavním cílem tohoto sympozia by bylo přispět ke sjednocení metodologických přístupů k společnému řešení otázek výchovy k marxisticko-leninskému světovému názoru, jakož i k objasnění některých zatím nedořešených a nejasných obecně teoretických otázek této složky komunistické výchovy.

Nejvýznamnější práce přednesené na mezinárodním sympoziu budou vydány ve zvláštním sborníku. Všechny participující země mají Výzkumnému ústavu pedagogickému v Bratislavě zaslat do 30. listopadu 1976 návrhy témat a jména pracovníků, kteří se zúčastní mezinárodního sympozia

v roce 1977 v Bratislavě. I když je počet účastníků omezen, předpokládá se, že na sympoziu bude větším počtem odborníků zastoupeno ČSSR, zejména pracovníky vědeckovýzkumných ústavů, jakými jsou PÚ JAK ČSAV, Ústav experimentálnej pedagogiky v Bratislavě, VÚP v Praze, VÚOŠ v Praze atd.

Pracovní zasedání kolektivu gestorů po konstruktivní a věcné diskusi v zásadě projekt přijalo s tím, že hlavní koordinátoři před rozsláním definitivního znění projektu ještě více na základě výsledků diskuse zkonkretizují celý projekt, rozšíří a zpřesní cíle výzkumu, zpřesní a rozšíří soubor výzkumných metod, zpřesní harmonogram plánu výzkumu tak, aby se výzkumy realizovaly již ve školním roce 1976—77.

Na zasedání byl rovněž přijat návrh vydat společnou brožuru obsahující jednak bibliografii významných publikací a studií uveřejněných v odborných časopisech za posledních 5—7 roků s tematikou světovéhonázorové výchovy a jednak projekty hlavních vědeckovýzkumných úkolů z oblasti výchovy k vědeckému světovému názoru, na kterých se bude pracovat do roku 1980. Podklady měly být zaslány Výzkumnému ústavu pedagogickému v Bratislavě do 30. listopadu 1976.

Ve shodě se závěrečným protokolem z prvního zasedání porady gestorů III. tématu úkolu mezinárodního integrovaného pedagogického výzkumu zemí RVHP »Komunistická výchova osobností v socialistické společnosti« je možno konstatovat, že byly splněny základní podmínky pro započetí společného výzkumu otázek výchovy k marxisticko-leninskému světovému názoru žáků. Přínos porady gestorů, která byla organizačně velmi dobře zajištěna, byl účastníky zasedání hodnocen velmi pozitivně. Porada položila konkrétní základy pro společnou vědeckovýzkumnou práci zúčastněných zemí RVHP na III. tématu, jak ji vytyčilo druhé zasedání porady expertů v Sofii v roce 1975 a schválila porada vedoucích pracovníků vědeckých pedagogických institucí zemí RVHP v Budapešti v roce 1975.

Jiří Semrád

CELOŠTÁTNE KOLO ŠTUDENTSKEJ VEDECKEJ ODBORNEJ ČINNOSTI V PEDAGOGIKE A PSYCHOLÓGII

Otázky týkajúce sa vedy a výskumu sú v súčasnosti stredobodom všeobecnej pozornosti. Na vysokých školách sa s týmito otázkami zaoberajú ako budúci odborníci i študenti. Už po niekoľko rokov sa organizuje študentská vedecká a odborná činnosť. Vytvárajú sa vedecké krúžky, kde sa pod vedením skúsených pedagógov a odborníkov zaoberajú rôznymi otázkami. Každoročne sa pre nich realizujú fakultné a celoštátne kola, kde majú možnosť predniesť alebo overiť si svoje vedomosti a poznatky.

V čase od 9.—11. 6. 1976 prebiehalo na Pedagogickej fakulte Univerzity P. J. Šafárika v Prešove celoštátne kolo študentskej vedeckej odbornej činnosti za účasti poslucháčov zo všetkých pedagogických fakúlt našej vlasti. Na podujatí sa zúčastnilo 260 poslucháčov s 235 prácami. Súťažilo sa v 13 sekcích: Slovenské jazyky, Slovenské literatúry, Neslovanské jazyky a literatúra, História a občianska výchova, Pedagogika a psychológia, Geografia, Biológia a základy poľnohospodárskej výroby, Teória vyučovania prírodovedných disciplín, Teória vyučovania spoločenskovedných disciplín a Komunistickej výchova PO-SZM.

Najväčší počet prác (40) bol v sekcii Pedagogika a psychológia, čo je zjav potešujúci už aj z toho dôvodu, že absolventi pedagogických fakúlt budú pôsobiť ako učitelia a s otázkami pedagogiky a psychológie prídu každodenne do styku. Pre veľký počet prác porota za predsedníctva prof. dr. Stanislava Opatřila z organizačných dôvodov pracovala v dvoch podkomisiách. V prvej boli práce z pedagogiky, v druhej z psychológie a špeciálnej pedagogiky. Vybrané najlepšie práce boli odmenené cenami.

Prvá cena bola udelená práci Marcely Telátkovej z PF České Budějovice: Postavení rodiny a její výchovné metody v jihočeském pohraničí. (Práca bola čiastkovou úlohou štátneho plánu výskumu, má

vysokú teoretickú úroveň a je doplnená i bohatými štatistickými údajmi.)

Druhá cena bola udelená práci Márie Valachovej z PF UK Trnava: Medziludské vzťahy v domove dôchodcov. (Ide o priekopnícku prácu v odbore špeciálnej pedagogiky, ktorá rieši doteraz neskúmaný problém.)

Tretia cena bola udelená Pavolu Růžičkovi, PF Plzeň: Sociometrické šetření interpersonálních vztahů a hodnotová orientace žáků. Práca je podnetným príspevkom k poznaniu interpersonálnych vzťahov a hodnotovej orientácie žiakov ZDŠ.)

Komisia navrhla na udelenie tretej ceny i prácu Ivy Nováčkovej a Dagmar Šafárovej, PF Hradec Králové: Podíl přípravy na vyučování ve struktuře času dětí 6.—9. tříd ZDŠ s celodenním výchovným systémem. (Práca bola odmenená vzhľadom na aktuálnosť riešenia problematiky, ako aj za získaný a spracovaný materiál, ktorý môže poslúžiť i v praxi.)

Vedecká a odborná úroveň ostatných prác bola vcelku veľmi dobrá. Prejavoval sa však značný rozdiel v úrovni, vo výbere tém ako aj v ich spracovaní. Medzi prácami boli aj také, kde študenti preukázali veľkú rozhladenosť a metodologickú pripravenosť. Napr.: Mária Chrenková, PF Trnava: Podiel samostatnej práce na zvyšovaní vedomostnej úrovne žiakov mladšieho školského veku a Helena Ščasná, PF Ostrava: Hodnotová orientace současné mládeže.

Práce splňali aj politickovýchovné hľadiská. Vychádzali z marxistického poňatia pedagogickej a psychologickéj vedy a boli zamerané aj na praktické využitie riešenia aktuálnych problémov komunistickej výchovy a vzdelávania. Opierali sa o odbornú literatúru našu ako aj socialistických krajín, predovšetkým sovietsku, poľskú, nemeckú a maďarskú.

Potešujúcim zjavom bolo, že viaceré

práce boli spracované teamove, členmi vedeckých krúžkov. Pomerne málo prác v sekcii bolo z dejín pedagogiky. V menšej miere, ako sa očakávalo od poslucháčov pedagogických fakúlt, boli spracované problémy týkajúce sa 1.—5. ročníkov ZDŠ. Práce hodnotené v sekcii z tejto problematiky, i keď ich počet nebol veľký, boli na úrovni.

Okrem pedagogicko-psychologických otázok týkajúcich sa bezprostredne výchovno-vzdelávacieho procesu zamerali študenti svoju pozornosť aj na materiál-

ne prostriedky, ktoré sú potrebné v škole. V tomto smere sa javí u nich snaha o celkové zlepšenie pracovného prostredia.

Okrem spomenutých prác v sekcii boli posúdené práce týkajúce sa poslucháča pedagogickej fakulty, problematiky predškolskej výchovy podielu umenia pri výchove a vzdelávaní, programovania a celého radu ďalších problémov. Nebolo by od veci, keby sa poslucháči pedagogických fakúlt v budúcnosti viac zamerali na otázky didaktiky.

Henrich Janus

ŠKOLSTVÍ V RUMUNSKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLICE

Nezbytným predpokladom zdokonalovacieho systému nášho školství je i tvůrčí využívání zkušeností ostatních socialistických zemí, s nimiž nás v oblasti školské politiky spojují stejné zásadní cíle.

Rozsahem nevelká publikace »Obrazovanie v socialističeskoj respublike Rumynii« vypracovaná Ústavem pedagogických věd pod redakcí prof. dr. George Veidiana, vydaná ministerstvem výchovy a vzdělání v Bukurešti v roce 1973, poskytuje z tohoto hlediska cenné informace. V ČSSR byla vydána pro vnitřní potřebu Výzkumným ústavem odborného školství v překladu Jany Váchové. V publikaci jsou nejprve krátce charakterizovány tradice rumunského školství od nejstarších dob, ale pozornost je soustředěna zejména na jeho současný stav a perspektivy.

Charakter rumunského školství v současné době byl určen školským zákonem z r. 1948. Tato reforma dala školství jednotnou strukturu a světský charakter, zpřístupnila je všem dětem z měst i vesnic, bez rozdílu pohlaví, náboženství a národnosti. Zákon založil vzdělávání na vědeckém základu, spočívajícím na marxisticko-leninském světovém názoru. Délka povinné školní docházky se zvýšila ze čtyř let na sedm, později na osm let.

Dalším mezníkem ve vývoji rumunského školství bylo vydání školského zákona v r. 1968, který je dosud v platnosti.

Tímto zákonem byla prodloužena délka povinné školní docházky z osmi na deset let, rozšířilo a diferencovalo se lyceální vzdělání, změnil se poměr mezi všeobecně vzdělávacími a odbornými lycei ve prospěch lyceí odborných, neustále se zdokonalují osnovy, učebnice, vysokoškolská výuka a vyučovací metody.

Komunistická strana Rumunska věnuje oblasti vzdělávání a výchovy velkou pozornost. V červnu 1973 provedlo plénum ÚV RKS komplexní analýzu školství pod zorným úhlem aktuálních požadavků a perspektiv ekonomiky, vědy a kultury socialistického Rumunska. Na základě závěrů tohoto pléna byla přijata opatření, která mají změnit strukturu vzdělávací soustavy takovým způsobem, aby se zdůraznila prostupnost školství, aby byly zajištěny konečné cíle každého cyklu a každého stupně, kterými je příprava mládeže na aktivní život, na produktivní činnost. Do r. 1985 bude lyceální vzdělání zavedeno všeobecně, takže celková délka školní docházky v denním, večerním a dálkovém studiu dosáhne 12 let: základní cyklus (4 roky), gymnaziální cyklus (5.—8. třída) a lyceální cyklus se dvěma stupni: I. stupeň 1. a 2. ročník, odpovídající 9. a 10. třídě, II. stupeň 3. a 4. ročník.

Na vysokých školách se sníží počet specializací, aby byla zajištěna širší příprava, a tím i snadnější adaptace absol-

ventů vysokých škol v praktickém životě a jejich profesionální dynamika. Souhrn těchto opatření přispěje k větší korelaci mezi výukou, výzkumem a výrobou a ke zvýšení podílu a výchovně vzdělávací úlohy výrobní praxe studentů.

Rumunská komunistická strana vychází v otázkách školské politiky ze zásady, že vzdělání na všech stupních a vědecký výzkum jsou aktivními faktory v procesu zrychleného společensko-hospodářského vývoje Rumunska. Ve svých opatřeních sleduje zejména tyto cíle:

— sloužit demokratizaci vzdělávání na všech stupních zpružňováním jeho struktury a efektivním získáváním žáků a studentů spolu s učiteli pro řízení a zdokonalování výuky;

— zahrnout školní a vysokoškolskou přípravu do procesu permanentního vzdělávání přebudováním obsahu výuky a zvláště forem a metod výuky a učení;

— zvýšit podíl vzdělávání na zvyšování kulturní a duchovní úrovně lidu a na uskutečňování mezinárodního porozumění a spolupráce.

Vedle vytyčení perspektiv a naznačení základních směrů dalšího vývoje rumunského školství se publikace zaměřuje zejména na informace o struktuře a organizaci školství v současné době. Charakterizuje systém výchovy nejprve ve školách mateřských, dále ve všeobecně vzdělávací škole, která obsahuje základní cyklus, gymnaziální cyklus a I. stupeň lycea. Vedle lyceálního vzdělávání charakterizuje rovněž instituce zabývající se výchovou k povolání, kam jsou zahrnuty učňovské školy, příprava v pracovním poměru a mistrovské školy. Dále se zabývá vysokoškolským postlyceálním vzděláváním na univerzitách, akademích, konzervatořích a na školách s postlyceální specializací a postgraduálním studiem — systémem dalšího vzdělávání absolventů vysokých škol.

Velký význam je v Rumunsku přikládán dalšímu zvyšování kvalifikace všech pracujících. Proto byl v r. 1971 zákonem o dalším vzdělávání kádrů institucionalizován systém zvyšování kvalifikace pracovníků. V této souvislosti je přikládán mimořádný význam zejména zdokonalování a dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků.

Publikace nezapomíná ani na mnohostrannou výchovu mládeže, jež se uskutečňuje v procesu vzdělávání na školách i v mimoškolní činnosti, které je státem věnována stále větší pozornost. Výchova mládeže je výsledkem těsné spolupráce mezi školami, vyučujícími, pionýrskými organizacemi, Svazem komunistické mládeže, Svazem komunistických studentů Rumunska a ostatními výchovnými faktory — např. rodinou, sdělovacími prostředky atd. Výchovné působení na žáky a studenty je založeno na zásadách komunistické výchovy, přičemž se respektují individuální zájmy a schopnosti žáků a studentů, specifika jejich věkových kategorií a podmínek, které mají různé organizace.

Závěrem jsou zde podávány informace o organizaci vědeckého výzkumu v Rumunsku, zejména pedagogického. Přehled hlavních směrů pedagogického výzkumu na období 1971—75 přesvědčuje o tom, že je orientován zejména na otázky zdokonalování a dalšího vývoje školství v Rumunsku.

Informační hodnotu publikace zvyšuje řada grafů, tabulek a statistických údajů, které přesvědčivě dokreslují rozvoj rumunského školství a úspěchy, kterých bylo dosaženo zejména v období budování socialismu. Od r. 1945, kdy bylo v zemi kolem čtyř miliónů negramotných, dosáhlo školství v Rumunsku takového rozmachu, že si může vytyčovat a plnit i nejnáročnější úkoly.

*Anna Holendová
Miroslava Maurová*

Plán pedagogického výzkumu na léta 1976—1980, schválený v únoru 1976 po jednání v koordinační radě Akademie pedagogických věd v Berlíně a na plenárním zasedání Akademie ministerstvem lidového vzdělání, je výsledkem téměř dvouleté společné přípravy prezidia Akademie s vedením a vědci univerzit a vysokých škol v NDR, kteří řeší na základě tohoto plánu s vlastní odpovědností v těsné spolupráci s Akademií stanovené badatelské úkoly.

Pro určení cílů a úkolů plánu je východiskem stejně jako v plánu pro uplynulé pětiletí především program Jednotné socialistické strany Německa (SED), požadavky společnosti. Tyto požadavky, vyvozené z úspěšné dlouhodobé orientace školské politiky, byly rozvedeny v dokumentech k přípravě IX. sjezdu strany a tvoří výchozí pozici pro plán pedagogického výzkumu v letech 1976—1980. Dalším důležitým východiskem pro stanovení jasných úkolů bylo začlenění pedagogického výzkumu do celkového marxisticko-leninského společenskovědního badatelského plánu z července 1975. Základní úkol pedagogického výzkumu v příštích letech bude tedy spočívat ve vytváření vědeckých základů a praktických prostředků pro další rozvoj lidového vzdělávání, zvýšení úrovně vzdělávání a komunistické výchovy mládeže.

Pedagogický výzkum se má proto soustředit na čtyři hlavní úkoly:

1. vypracovat vědecké základy komunistické výchovy dětí a mládeže, jakož i praktické prostředky pro zvládnutí procesu výchovy,

2. hluboce prozkoumat vzdělávací a výchovný proces a vypracovat teoreticky fundované pomůcky pro učitele,

3. zkoumat řízení a organizaci pedagogického výzkumu ve škole a vypracovat konkrétní prostředky pro učitele,

4. zkoumat možnosti zdokonalení a dalšího rozvoje lidového vzdělání v jednotné socialistické soustavě vzdělávání.

Tyto hlavní úkoly odpovídají zároveň požadavkům mezinárodní spolupráce so-

cialistických zemí podle výsledků I. konference ministrů školství socialistických zemí v roce 1975 v Moskvě a porady doučících pracovníků vědeckých pedagogických ústavů v témže roce v Budapešti.

Další diskuse v NDR vedly k rozčlenění plánu podle základních zaměření a disciplín, popřípadě oblastí, s plánováním komplexních úkolů, které mají svůj základ v rozvoji bádání v jednotlivých disciplínách. Je přitom nutný teoretický a metodologický pokrok ve všech disciplínách, z nichž každá musí svými specifickými výsledky, prostředky a metodami přispět k řešení širších výzkumných úkolů a zároveň zvyšovat teoretickou úroveň a praktickou účinnost vlastní disciplíny. Jde tu tedy o interdisciplinární spolupráci, a to nikoli jen v rámci pedagogiky samé, nýbrž i s ostatními společenskými a přírodními vědami, a přitom zároveň o mezinárodní spolupráci.

Vznikají tím náročné požadavky na vědecké pracovníky, avšak plán navazuje na solidní pracovní výsledky z let 1971 až 1975, takže i nové úkoly mohou badatelské kolektivy, které již byly vytvořeny, dobře zvládnout. Generální sekretář APV v této souvislosti poukázal na některé předpoklady úspěšného řešení daných úkolů: bylo dosaženo mnohostranných stabilních vztahů mezi vědou a praxí; došlo k růstu těsné spolupráce s ostatními vědami i k prohloubení spolupráce s APV SSSR a s vědeckými institucemi ostatních socialistických zemí; při realizaci úkolů perspektivního plánu pedagogického výzkumu se v minulých pěti letech v zúčastněných institucích vytvořily stabilní badatelské profily i výkonné kolektivy ochotné a schopné úspěšně řešit též nové, vyšší úkoly.

Zvýšená odpovědnost za plnění každého jednotlivého úkolu, zahrnující i odpovědnost za komplexní výsledky, vede k těsnějšímu spolupůsobení pedagogů, teoretiků výchovy, didaktiků, metodiků a psychologů i k spolupráci v sekcích i mimo jejich rámec s dalšími odborníky. K tomu

jsou na univerzitách a vysokých školách příznivé předpoklady, jak o tom svědčí příklad univerzit v Lipsku a Berlíně a vysokých škol pedagogických v Drážďanech a Erfurtě.

Větší odpovědnost kooperačních partnerů Akademie při přebírání samostatných badatelských úkolů ústředního plánu se projevuje i číselně. Z celkového počtu 384 úkolů z prosince 1975 odpovídá APV za 199, univerzity a vysoké školy za 114 a u 71 úkolů mají univerzity a vysoké školy dílčí odpovědnost.

Rozumí se samo sebou, že přitom vzniká potřeba pečlivého řízení, kontroly dílčích a konečných výsledků, četných porad a diskusí vedoucích k dalšímu upevnění odpovědnosti každého vědce i jejich kolektivů za vykonanou práci. Dosavadní zkušenosti z centrálního plánování a řízení pedagogických výzkumů potvrzují, že jsou dány jako předpoklady, tak ochota vědců řešit nové úkoly.

Generální sekretář APV nastínil nejbližší bezprostřední úkoly při plynulém a neodkladném přechodu k řešení úkolů nového plánu. Rok 1976 neznamenal nový počátek, nýbrž plánovitý přechod z práce na perspektivním plánu pedagogického výzkumu v letech 1971—1975 k plánu pedagogického výzkumu na léta 1976—1980. Při práci na hlavních úkolech se bude plá-

novitě pokračovat v jejich základní linii, ovšem se zřetelem k novým poznatkům a požadavkům společnosti. S konkrétními pracemi bylo možno začít ihned, není zde nutná jako v letech 1971—1975 počáteční jednotná koncepční fáze, nýbrž koncepční práce je trvalým prvkem provádějícím badatelský proces. Pro mnohé úkoly bude nutné dále rozvíjet pracovní koncepcce podle výsledků IX. sjezdu SED a stanovit, jak nejučinněji řešit úkoly z nich vyplývající. Týká se to nejen základního zaměření, ale i jednotlivých disciplín. Pro každý úkol je nutno stanovit nejen lhůty, ale i příslušné nejpovolanejší skupiny v ústavech a na pracovištích Akademie, na univerzitách a vysokých školách. Vše to by mělo být obsaženo v ročních pracovních plánech příslušných institucí.

Pedagogickým vědcům v NDR je plán již dobře znám z předběžných diskusí, mnozí se podíleli na jeho vypracování. Při svých vysokých cílech a požadavcích vyžaduje plán plně uplatnění ideového bohatství a tvůrčí síly všech zúčastněných vědců. Úkolem vedení je nyní vytvořit atmosféru boje o vysoké tvůrčí výkony, praví se v závěru zprávy Rudolfa Habrechta v 2. čísle 17. ročníku [1976] vědeckých zpráv APV NDR Pädagogische Forschung, odkud jsou ve zkratce čerpány uvedené informace.

Vilém Peč

K NIEKTORÝM ASPEKTOM ROZVOJA INFORMAČNEJ ČINNOSTI V ODVETVÍ ŠKOLSTVA V SSR

Rozvoj informačnej činnosti a budovania odvetvových informačných systémov sa v našej republike uskutočňuje podľa jednotného programu štátnej informačnej politiky a jednotných metodických zásad. Tieto dokumenty vlády ČSSR zabezpečujú budovanie jednotnej, celoštátnej dôsledne integrovanej informačnej sústavy, ale zároveň dávajú široké možnosti plného uplatnenia špecifik a zvláštností, ktoré pri budovaní odvetvového informačného systému vyplývajú z konkrétnej sféry spoločenskej činnosti, pre ktorú je systém pripravovaný. Na problematike prípravy projektov jed-

notného informačného systému pre oblasť školstva, výchovy a vzdelávania sa pracuje na oboch národných ministerstvách školstva, pričom je medzi ústavnými školskými informáciami, ktoré sú týmito úlohami poverené, určitá koordinácia a delba práce. Výsledky práce oboch našich pracovísk budú slúžiť tak celoštátnym záujmom a potrebám.

Ako vieme, informatika, ktorá zodpovedá potrebám súčasnej doby, výsledkom vedy a techniky a je jednou zo základných metód racionalizácie a zdokonaľovania riadenia, je mladou vednou disciplínou. Šir-

šie je tak teoreticky, ako i prakticky rozvinutá vo výrobnjej sfére, a to nielen u nás, ale i v zahraničí, kde na báze kybernetiky, automatizácie sa stáva neodmysliteľnou súčasťou efektívneho riadenia technologických procesov. Menej je už ale informatika v tomto modernom poňatí rozvinutá a rozpracovaná v nevýrobnej sfére, teda aj v odvetví školstva. Riadiaci systém v tejto oblasti sa opiera väčšinou o zdroje informácií získavané, spracovávané a sprostredkované doterajšími, možno povedať klasickými metódami.

Preto pri tvorbe projektov jednotného informačného systému sme sa vedľa dôkladných vedeckých analýz daného stavu informačnej činnosti v odvetví školstva zaoberali i rozpracovávaním teoretických otázok riadenia a informatiky. Opierame sa pri tom o skúsenosti z výrobnjej sféry, ako i o skúsenosti z budovania informačných systémov v školstve vo ZSSR, socialistických a niektorých ďalších krajinách.

Tieto skúsenosti sa usilujeme tvorivým spôsobom aplikovať na naše pomery, na špeciálnu sféru sociálneho riadiaceho systému, akým je vo svojej zložitosti školstvo, výchova a vzdelávanie.

Naše práce na projekte jednotného informačného systému sme ešte v roku 1976 mohli doviesť do štádia úvodných projektov. V nasledujúcej šiestej päťročnici na báze rýchlejšieho rozvoja socialistickej teórie riadenia a informatiky pristúpime k vypracovaniu vykonávacích projektov pre jednotlivé systémy a subsystémy rôznych úrovní informačných sústav, a to vedeckopedagogických a technických, sociálno-ekonomických informácií a sústav informácií pre plán a zostavovanie rozpočtov, ktoré sa budú postupne po experimentálnom overení a vytváraní kadrových a materiálno-technických podmienok v školstve realizovať.

Vychádzame z predpokladu, že informačný systém v odvetví školstva bude opodstatnený len vtedy, keď jeho realizáciou sa dosiahne výrazný racionalizačný efekt v riadení školstva, ale najmä v riadení výchovno-vzdelávacieho procesu v celej školskej sústave, ktorý je rozhodujú-

cou arénou realizácie školskej politiky strany pri výchove všestranne rozvinutej socialistickej osobnosti.

Ďalej vychádzame z toho, že ak má riadenie a organizácia práce v celej oblasti školstva, výchovy a vzdelávania predstavovať racionálny a ucelený systém politických, vedeckých, pedagogických, technických, ekonomických a organizačných opatrení zameraných na zabezpečenie maximálnej efektívnosti práce jednotlivých typov škôl, musia sa i v školstve dôsledne realizovať závery XIV. zjazdu KSČ o komplexnej socialistickej racionalizácii.

Považujeme teda budovanie a realizáciu jednotného integrovaného automatizovaného informačného systému za významnú súčasť komplexnej socialistickej racionalizácie v školstve ČSSR.

Predpokladáme, že jednotný, integrovaný automatizovaný informačný systém by sa mal vzhľadom na náročnosť a zložitosť riešenia úloh, ktoré v sebe predstavuje, postupne realizovať v období rokov 1976 až 1985, teda v 6. a 7. päťročnici.

S budovaním jednotného a postupne integrovaného informačného systému v odvetví školstva, výchovy a vzdelávania môže začať hneď po schválení projektu, aj keď ešte v rezortoch nie sú vytvorené podmienky na úplné automatizované spracovávanie informácií na jednotlivých úrovniach riadenia a informačných strediskách.

Už v priebehu prác na návrhu projektu jednotného informačného systému sme začali pracovať na niektorých oblastiach informácií, ktoré pre cieľavedomé zdokonaľovanie riadenia školstva, výchovy a vzdelávania majú primárny význam. Ide najmä o vytváranie dostatočných zdrojov informácií o učiteľovi, žiakovi, poslucháčovi a absolventovi jednotlivých druhov a typov škôl. Pracujeme na nich ako na subsystémových zložkách jednotného informačného systému.

Predovšetkým je to oblasť informácií o učiteľovi škôl I. a II. cyklu. Uskutočnili sme jednorazové zisťovanie učiteľov týchto škôl. Informácie predstavujú štyridsať

zostávajú, v ktorých hlavné miesto majú informácie o kvalifikácii učiteľov a odbornosti vyučovania. O rozsahu zisťovaných údajov svedčí tá skutočnosť, že zisťovanie predstavuje temer milión vstupných údajov.

Vo forme štúdií sme už spracovali časť o pohybe a zmenách v počte učiteľov, o kvalifikovanosti učiteľov a odbornosti vyučovania na základných deväťročných školách, gymnáziách a učňovských zariadeniach. Z tohoto zisťovania cielavedome budujeme základnú evidenciu učiteľov základných škôl a škôl II. cyklu.

Rovnako pripravujeme po stránke metodologickej a technickej projekt jednorázového zisťovania o učiteľoch vysokých škôl, z ktorých tiež vytvoríme základnú centrálnu evidenciu. Tak chceme koncepčne vybudovať oblasť informácií o učiteľovi, ktorá bude tvoriť ucelený, ale otvorený systém, ktorý bude v pravidelných päťročných periódach aktuálne doplňovaný.

Oblasť informácií o učiteľovi bude slúžiť pre potreby plánovania počtu učiteľov podľa aprobácií, rozmiestňovania a ďalšieho vzdelávania učiteľov, ako i širokým možnostiam využitia v sociálnej starostlivosti o učiteľov.

Ďalšou oblasťou komplexného informačného systému, na ktorej pracujeme na našom ústave už tretí rok, sú ucelené informácie o žiakoch škôl I. a II. cyklu.

Je samozrejmé, že najvýznamnejšou podmienkou úspešného riadenia procesov sú i v oblasti výchovy a vzdelávania kvalitné informácie v adekvátnom rozsahu i kvalite, ktoré sú charakteristické predovšetkým tým, že tvoria určitú ucelenú štruktúru — komplexnosť — a implikujú využívanie informácie nielen v praxi riadenia, ale i v samotnom výkone, vo výchovno-vzdelávacom procese, a sú použiteľné i pre vedu a výskum. Iba takto usporiadané informácie môžu tvoriť jednotný a komplexný informačný systém, iba takto charakterizované informácie zodpovedajú súčasným požiadavkám moderného informačného systému.

Žiaci a študenti sú najvýznamnejším prvkom školského systému, tvoria vlastne

zmysel jeho existencie, preto informáciám o nich pripisujeme mimoriadny význam, ba možno povedať, že v tomto štádiu budovania informačného systému stoja v centre našej pozornosti.

Aktuálnosť a akútnosť riešenia tohto problému vyplýva z neustále sa zvyšujúcich požiadaviek na socialistickú výchovu mladého pokolenia pre prácu a život v rozvinutej socialistickej spoločnosti, ako i z výsledkov analýzy, ktorá poukazuje na to, že súčasný stav získavania, spracovávania a rýchleho poskytovania informácií o žiakovi a študentovi je neuspokojivý a nezodpovedá charakteru ani potrebám našej socialistickej školy.

V návrhu projektu informácií o žiakovi kladieme dôraz na komplexnosť pedagogických, sociologických a zdravotníckych hľadísk evidencie, ktorá by takto predstavovala nový moment a obohatenie informácií v systéme riadenia. Evidencia má teda poskytovať ucelený pohľad na osobnosť mladého človeka a jeho vývin.

Návrh projektu pozostáva zo 7 častí, ktoré po stránke technickej sú obsahovo spracované na štyroch formulároch:

- Všeobecné údaje o žiakovi,
- Životné prostredie žiaka,
- Záujmy žiaka,
- Hodnotová a profesionálna orientácia,
- Vedomostná a vzdelanostná úroveň žiaka,
- Sociálne správanie a mravný profil žiaka,
- Telesné a duševné zdravie žiaka.

Vedľa komplexnosti spočíva ďalšia charakteristická črta navrhovanej evidencie v tom, že ide o centrálnu evidenciu, disponujúcu primárnymi údajmi o celej populácii na celom území republiky. Sme si vedomí toho, že takto koncipovaný systém informácií so sebou prináša rad zložitých, organizačne a technicky náročných pracovných i metodologických problémov, ale zároveň sme si vedomí i obrovského prínosu, aký tento systém znamená pre skvalitnenie riadenia výchovno-vzdelávacieho procesu, pre zdokonalenie systému

riadenia školstva vôbec a akým prínosom bude pre pedagogický výskum a vedu.

Môžeme teda povedať, že v realizácii navrhovaného systému informácií o žiakovi ide o špeciálnu pedagogickú dokumentáciu, určenú tak pre bezprostredné použitie pri zdokonaľovaní riadiacej práce, ako aj na vedecké spracovávanie a vyhodnocovanie, ktorej výsledky spätne ovplyvnia kvalitu riadenia výchovno-vzdelávacieho procesu.

Takto koncipovaná, mimoriadne náročná úloha si vyžiadala intenzívnu spoluprácu predstaviteľov rôznych vedných odborov. Na tvorbe návrhu evidencie žiactva sa preto podieľali pedagógovia, sociológovia, psychológovia, lekári, matematici, právnici, filozofi, programátori a štatistici.

Prvý návrh projektu bol v septembri 1973 predmetom vedeckého kolokvia, na základe ktorého bol prepracovaný ďalší návrh, ktorý po oponentúre bol schválený kolégiom MŠ SSR a bol v školskom roku 1974/75 predmetom experimentálneho overenia na celej školskej populácii škôl I. a II. cyklu v okresoch Bratislava-vidiek a Košice-vidiek.

Po overení a dopracovaní návrhu, ako i schválení ministerstvami školstva bolo by možné v školskom roku 1977/78 pristúpiť k jeho postupnej realizácii v celej ČSSR.

Podstatou návrhu evidencie žiactva na školách I. a II. cyklu je EVIDENČNÝ HÁROK ŽIAKA. Je to vlastne pedagogický dokument, ktorý bude každoročne vyplňovať triedny učiteľ a školský lekár za pomoci výchovného poradcu na škole. Evidenčný hárok žiaka je usporiadaný pre strojové spracovávanie, a jeho dôvernost sa zabezpečuje medzi iným i tým, že na jeho vyplňovanie sa používa systém číselných znakov. Informácie obsiahnuté v evidenčnom hárku bude za SSR spracovávať Ústav školských informácií v Bratislave, ktorý tieto údaje súčasne i uchová v banke dát a niektoré agregované výsledky bude zverejňovať. Vzhľadom na to, že sa v evidenčnom hárku používa systém číselných znakov, súčasťou evidencie sú i pokyny na jeho vyplňovanie, číselník

obcí v ČSSR, číselník zamestnaní v ČSSR a číselník škôl.

Evidencia žiactva je projektovaná tak, aby bola prepožiteľná na ďalšie informačné systémy, a to i mimo rezortu školstva. To znamená, že pri spracovávaní evidenčného hárku, ako i pri využívaní jeho obsahu bude možné súčasne poskytovať celkom automaticky aj informácie z iných informačných systémov a naopak budú tieto informačné systémy mať k dispozícii informácie z evidencie žiactva. To sa týka predovšetkým systému ASIS-ludský činiteľ, ktorý buduje Výskumné výpočtové stredisko programu OSN v Bratislave, ďalej podsystému štatistiky o práci a podsystému štatistiky o obyvateľstve, ako i integrovaného informačného systému o území »TERPLÁN«, zdravotníckeho informačného systému, systému bilancie zdrojov pracovných síl, bilancie kvalifikovaných pracovníkov a niektorých ďalších systémov, ktoré sú ešte iba v štádiu projektovania.

Z hľadiska výchovy a vzdelávania, teda oblasti, ktorá je obsahom činností v rezorte školstva, spočíva funkčnosť navrhovanej evidencie v získávaní podkladov pre operatívne riadenie, plánovanie a racionalizáciu celého výchovno-vzdelávacieho procesu. Táto funkčnosť navrhovanej evidencie sa má prejavovať v troch rovinách:

V prvej rovine majú informácie pomôcť samotnému učiteľovi a lekárovi. Ide o to, že učiteľ a lekár, ktorí sú tvorcami informácií o žiakovi, nie sú iba informátormi. Treba si uvedomiť, že to budú predovšetkým oni sami, ktorí budú informácie o žiakovi súčasne i používať. A tak hneď v prvej rovine sa realizuje to najvýznamnejšie — jednota tvorby i využívania systému informácií. Prenikaním do štruktúry informácií o žiakovi v etape ich tvorby sa totiž učiteľovi i lekárovi odhalia mechanizmus vzniku a podmienenosti niektorých javov v osobnosti žiaka, čo môže vytvoriť nebyvalý priestor pre rast pedagogického majstrovstva učiteľa a medicínskej zručnosti lekára. Prítom pedagogická i medicínska diagnóza je imanentnou

zložkou činnosti pedagóga i lekára. Oplera sa o logiku ich činnosti.

Ďalší význam navrhovanej evidencie na úrovni školy (učiteľa) spočíva i v tom, že učiteľ je vedený ku komplexnému posudzovaniu vývinu osobnosti žiaka, ktorú požiadavku do popredia vyzdvihujú i závery júlového pléna ÚV KSČ z roku 1973. Rys komplexnosti ocenili už učitelia, ktorí sa zúčastnili predvýskumu overovania návrhu evidencie žiakov.

Evidenčný hárok ako osobný list pôjde so žiakom počas doby školovania, pri prestupe zo školy na školu toho istého alebo vyššieho stupňa.

V druhej rovine majú informácie po ich spracovaní v centre pomôcť orgánom školskej správy pri riadení, pre prijímanie kvalifikovaných rozhodnutí, pri realizácii školskej politiky strany.

Nedostatočné zdroje informácií o žiakovi a o výchovno-vzdelávacom procese sťažujú bližšie konkretizovať ciele výchovy, operatívne upravovať obsah vzdelávania, zabezpečovať prípravu učiteľov a viesť ich v práci na školách, čiže sťažujú realizovať školskú politiku strany do dôsledku.

Už na tejto úrovni predpokladáme kvantitatívne, ale čiastočne i kvalitatívne spracovávanie výsledkov evidencie. Tieto výsledky ako spätné informácie budú ovplyvňovať úroveň práce učiteľa, riaditeľa školy, inšpektora, a tým i úroveň výchovno-vzdelávacieho procesu.

V tretej rovine majú byť informácie o žiakovi a študentovi k dispozícii všetkým ostatným užívateľom, a to politickým inštitúciám, ostatným rezortom a najmä pre potreby vedy a výskumu. V tejto rovine predstavuje navrhovaná evidencia možnosť zmapovania celej mladej generácie, signalizovanie nedostatkov, potrieb, ťažkostí, záujmov, zdravotného profilu, orientácie mládeže, ba možno povedať, že bude možné vypovedať i celkovo o spôsobe života mladej generácie. Vytváranie banky údajov z evidencie mladej generácie, jej bohatého využitia v budúcich etapách dáva možnosť porovnávať jednotlivé etapy vývoja mladej generácie.

Vedecky zhodnotené kvantitatívne údaje o vývine žiaka vo forme návrhov a štúdií ovplyvnia prácu tak riadiacich orgánov, učiteľov, ako i prácu vedeckovýskumných pracovísk.

Uvedomujeme si, že takto koncipovaný systém informácií kladie veľké nároky na odbornú úroveň informátorov-učiteľov a ich čas. Kladie veľké nároky na pracovisko, ktoré bude zabezpečovať centrálné spracovávanie informácií, na jeho kádrové a materiálno-technické vybavenie. Zvyšuje nároky i na vedeckovýskumné pracoviská v školstve.

Zisťujeme napríklad, že naši učitelia nie sú na vysokoškolských prípraviskách, ale ani v systéme ďalšieho vzdelávania dostatočne pripravovaní pre náročné pedagogické diagnostické posudzovanie vývinu osobnosti žiaka. Pre prácu s informáciami nie sú dostatočne pripravení len učitelia, ale i školskí pracovníci. Je nám známe, že školy a predovšetkým učitelia, ako to konštatovalo i júlové plénum ÚV KSČ v minulom roku, sú preťažovaní neodôvodnenou a nepotrebnou administratívou a prácami, ktoré ich odvádzajú od vlastnej pedagogickej práce.

Pri výskume toku informácií v školstve SSR a jeho analýze sme zistili, že školy I. a II. cyklu na Slovensku v školskom roku 1972/73 poslali neškolským organizáciám, opakujeme neškolským, viac ako 146 000 informácií a zároveň od týchto organizácií obdržali 91 500 informácií, kým na školské odbory ONV a KNV poskytli len 21 983 informácií a od nich obdržali 43 100 informácií.

Predpokladáme teda, že projekt navrhovanej evidencie žiakov sa bude môcť postupne realizovať vtedy, keď sa uplatnía v živote školstva a v práci na školách opatrenia komplexnej socialistickej racionalizácie, ktorých cieľom je zjednodušiť, zracionalizovať a zefektívniť systém riadenia, odstrániť neúčinné metódy a formy riadiacej práce a nahradiť ich efektívnejšími, pričom systematicky a sústavne vytvárať stále lepšie podmienky pre ideovú, politickovýchovnú a pedagogickú prácu učiteľov.

Navrhovaný systém informácií o žiakovi pokladáme v tomto racionalizačnom úsilí za významného činiteľa.

Na pomoc učiteľom a školským pracovníkom pri osvojovaní si najnovších poznatkov socialistickej pedagogickej vedy, psychológie a sociológie súvisiacich s diagnostikovaním žiaka vydávame a budeme vydávať zborníky prác takéhoto zamerania.

Za jednu z významných úloh pri riešení modernej informačnej činnosti v rezorte školstva považujeme za správne zaradiť túto disciplínu, t. j. informatiku, ako i pedagogické diagnostikovanie do učebných plánov učiteľských prípraviek a systému ďalšieho vzdelávania učiteľov.

Na vysokých školách, ako ČVUT, VŠE a SVŠT v Bratislave, VŠLD vo Zvolene a ďalších, sa zaoberajú projektovaním systému informácií o poslucháčovi v vysokej škole. Niektoré čiastkové projekty sú v štádiu experimentálneho overovania. Projekt informácií o poslucháčovi vysokej školy bude tvoriť subsystémovú zložku jednotného integrovaného a automatizovaného informačného systému v školstve.

Ďalšou dôležitou oblasťou je budovanie informácií o absolventoch, ktorých pripravili jednotlivé druhy a typy škôl pre prax socialistickej výstavby.

V podmienkach nastupujúcej vedeckotechnickej revolúcie v súvislosti so zmenami v ekonomickej štruktúre spoločnosti dochádza ku zmenám v sociálnej a profesionálnej štruktúre. V súvislosti so zmenami vo výrobe, ktorá sa postupne stáva aplikovanou vedou, podstatným spôsobom sa menia nároky na kvalifikačnú a vôbec vzdelanostnú úroveň pracovníkov. Dynamika spoločenského vývoja významným spôsobom ovplyvňuje sociálnu sféru školstva všeobecne a vysokého školstva zvlášť.

Úspešné riadenie školstva predpokladá aj informácie o teoretickej a odbornopracovnickej pripravenosti absolventov jednotlivých typov škôl dosiahnutej počas štúdia, ako aj o podmienkach a okolnostiach zaradenia a uplatnenia sa absolventov v praxi.

Uplatnenie absolventov v praxi je nie-

len významným ukazateľom hodnoty pedagogického procesu jednotlivých typov škôl, ale aj spätosti jednotlivých školských subsystémov s inými sociálnymi subsystémami, najmä s výrobou a vôbec so širšími sociálnymi procesmi. Informácie o absolventoch sú integrálnou súčasťou všetkých informačných subsystémov v rezorte školstva, ale predovšetkým sú podstatnou zložkou informácií pre riadenie.

Prvým krokom pri budovaní bázy dát o absolventoch bol reprezentatívny sociologický prieskum uplatnenia absolventov vysokých škôl v praxi, ktorý Ústav školských informácií v Bratislave realizoval v rokoch 1973 až 1974, a to na celom základnom súbore absolventov vysokých škôl SSR z roku 1967. Tento prieskum bol zatiaľ zameraný iba na jeden pól problematiky, t. j. na absolventov vysokých škôl samotných. V budúcnosti mienime orientovať prieskum aj na snímkovanie poznatkov a skúseností, ktoré získali zamestnávateľské organizácie s absolventmi, profil ktorých formovala vysoká škola. Prieskum uplatnenia absolventov vysokých škôl v praxi budeme opakovať v pravidelných päťročných intervaloch.

V roku 1975 pripravujeme projekt prieskumu uplatnenia absolventov gymnázií v praxi. Postupne mienime realizovať prieskumy uplatnenia absolventov stredných odborných škôl, učňovských škôl a odborných učilíšť, ktoré taktiež budeme opakovať v päťročných intervaloch.

Na základe údajov informácií a poznatkov z týchto prieskumov postupne vytvoríme bázu dát o absolventoch všetkých typov škôl, ktorá bude slúžiť predovšetkým riadiacej praxi, pedagogickým pracovníkom jednotlivých typov škôl, rezortom, ktoré absolventov škôl prijímajú, vedeckej a odbornej verejnosti. Podobný prieskum uplatnenia absolventov vysokých škôl v praxi uskutočnil i Ústav školských informácií v Prahe.

Uviedli sme stručnú informáciu o zameraní činnosti našich ústavov pri rozvoji informačnej a informatickej činnosti v školstve u nás. Zamerali sme sa len na niektoré hlavné oblasti. Informačná čin-

nosť v odvetví školstva, výchovy a vzdelávania je veľmi rozsiahla a rozmanitá. Cesty, metódy a formy jej rozvoja sú ešte neprebádané a nevybudované. Dosiahnuté

výsledky v činnosti našich ústavov považujeme preto len za prvé kroky hľadania a pokusov.

Július Lihocký

LITERATÚRA

1. XIV. zjazd KSC, Bratislava, Pravda 1971.
2. Uznesenie vlády ČSSR č. 20/1973 o zdokonaľovaní a racionalizácii informačných sústav a perspektívach ich integrácie
3. Lihocký J.: *Evidencia žiakov škôl I. a II. cyklu*, Referát prednesený na kolokviu, september 1973.
4. *Záverečná správa z prieskumu uplatnenia absolventov vysokých škôl z roku 1967 v praxi*, štúdia Ústavu školských informácií pri MŠ SSR 1967.
5. Zeman, J.: *Podstata informačného princípu v ľudskom poznaní*. Fil. časopis 1973, č. 2.
6. *Závery analýzy súčasného stavu toku informácií v rezorte školstva SSR*. Člástková úloha č. 3, RVÚ 1974, Bratislava, ÚŠI.
7. Partyk B.: *Komplexný automatizovaný jednotný integrovaný informačný systém (KAJISI) pre riadenie školstva*. Zborník prednášok VŠD, Žilina 1974.